

POSTANOWIENIE

Dnia 16 lipca 2020 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Katarzyna Gonera (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Bohdan Bieniek

SSN Piotr Prusinowski

w sprawie z odwołania W. P.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w C.

o prawo do renty z tytułu niezdolności do pracy w związku z wypadkiem przy pracy,

w postępowaniu ze skargi o wznowienie postępowania zakończonego

prawomocnym wyrokiem Sądu Apelacyjnego w (...) z dnia 14 czerwca

2018 r. sygn. akt III AUa (...),

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń

Społecznych w dniu 16 lipca 2020 r.,

zażalenia ubezpieczonego na postanowienie Sądu Apelacyjnego w (...)

z dnia 22 maja 2019 r., sygn. akt III AUa (...),

**uchyla zaskarżone postanowienie i przekazuje skargę o
wznowienie postępowania do ponownego rozpoznania Sądowi
Apelacyjnemu w (...), pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie
o kosztach postępowania zażaleniowego.**

UZASADNIENIE

Skargą z 14 czerwca 2018 r. ubezpieczony W. P. domagał się wznowienia postępowania zakończonego prawomocnym wyrokiem Sądu Apelacyjnego w (...) z 14 czerwca 2018 r. (w sprawie III AUa (...)). Równolegle ubezpieczony wniósł skargę kasacyjną od tego samego wyroku.

Jako podstawę wznowienia postępowania skarżący wskazał początkowo art. 401 pkt 1 k.p.c. W uzupełnieniu skargi (pismo z 6 stycznia 2019 r.) powołał się również na podstawę z art. 403 § 2 k.p.c.

W ocenie skarżącego, zaskarżone rozstrzygnięcie nie było rozpatrzone pod względem merytorycznym, lecz pod względem „wątków osobisto-personalnych”. Podniósł, że w rozpoznaniu sprawy przez Sąd Apelacyjny (i wydaniu zaskarżonego wyroku) brała udział delegowana sędzia Sądu Okręgowego B. T., która była z mocy ustawy wyłączona (na podstawie art. 48 § 1 pkt 5 k.p.c.) od rozpoznania apelacji ubezpieczonego i pełnomocnika ubezpieczonego, gdyż brała czynny udział w postępowaniu przed Sądem pierwszej instancji. Skarżący podał, że do Sądu Apelacyjnego w (...) wpłynął jego wniosek o wyłączenie wszystkich sędziów Sądu Apelacyjnego. Dotyczył on także del. SSO B. T., która nie została jednak bezpośrednio wymieniona we wniosku ze względu na brak jej danych osobowych na liście sędziów orzekających, umieszczonej na stronie internetowej Sądu Apelacyjnego. Wniosek o wyłączenie sędziów został skarżącemu zwrócony. Pismem z 23 czerwca 2018 r. skarżący sprecyzował skargę w zakresie podstawy wznowienia przewidzianej w art. 401 pkt 1 k.p.c., powołując się na okoliczność „współudziału SSO del. B. T. w przestępstwie w rozumieniu art. 276 k.k.”

Pismem z 6 stycznia 2019 r. skarżący rozszerzył podstawy skargi o art. 403 § 2 zdanie pierwsze k.p.c., podnosząc, że sprawa, której skarga dotyczy, została rozstrzygnięta prawomocnym wyrokiem Sądu Okręgowego w G. z 21 listopada 2018 r. (sygn. akt VIII Pa (...)) wydanym w sprawie o ustalenie wypadku przy pracy, stwierdzającym, że zdarzenie z 31 marca 2004 r. z udziałem ubezpieczonego było wypadkiem przy pracy w rozumieniu ustawy z dnia 30 października 2002 r. o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych (jednolity tekst: Dz.U. z 2019 r., poz. 1205).

Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w C. wniósł o odrzucenie skargi jako nieopartej na ustawowej podstawie. Organ rentowy podniósł, że – mając na względzie treść art. 48 § 1 pkt 5 k.p.c. – należy zauważyć, że wyrok Sądu Okręgowego z 2 listopada 2017 r. (w sprawie akt X U (...)) został wydany przez SSO J. B., co czyni bezpodstawnym zarzut nieważności postępowania przed Sądem Apelacyjnym z udziałem SSO B. T.

Sąd Apelacyjny w (...), postanowieniem z 22 maja 2019 r., odrzucił skargę o wznowienie postępowania.

Odnosząc się do pierwszej z powołanych podstaw wznowienia (art. 401 pkt 1 k.p.c.), Sąd Apelacyjny podkreślił, że warunkiem dopuszczalności skargi o wznowienie jest obiektywna niemożliwość domagania się przez stronę wyłączenia sędziego. Tymczasem – co przyznał sam skarżący – złożył on wniosek o wyłączenie wszystkich sędziów Sądu Apelacyjnego. Nie wskazał jednak personalnie del. SSO B. T. Wniosek ten został skarżącemu zwrócony. W tej sytuacji, nie można przyjąć, że został spełniony względem skarżącego warunek niemożliwości zgłoszenia wniosku o wyłączenie sędziego, co jest warunkiem *sine qua non* zastosowania podstawy wznowienia z art. 401 pkt 1 k.p.c. Sąd Apelacyjny zaznaczył dodatkowo, że del. SSO B. T. nie brała udziału w wydaniu zaskarżonego apelacją orzeczenia Sądu pierwszej instancji, albowiem wyrok wydała SSO J. B.

Odnosząc się do drugiej z powołanych przez skarżącego podstaw wznowienia (art. 403 § 2 k.p.c.), Sąd Apelacyjny zwrócił uwagę, że sprawa, której dotyczyła skarga o wznowienie, była sprawą z zakresu ubezpieczeń społecznych, której przedmiotem było prawo do renty z tytułu niezdolności do pracy w związku z wypadkiem przy pracy. Natomiast sprawa, na którą powołuje się ubezpieczony (zakończona prawomocnym wyrokiem Sądu Okręgowego w G. z 21 listopada 2018 r. sygn. akt VIII Pa (...)) jako dotyczącą tego samego stosunku prawnego, była sprawą z zakresu prawa pracy, której przedmiotem było ustalenie wypadku przy pracy. Wyrok wydany w sprawie z zakresu prawa pracy stwierdzał, że zdarzenie z 31 marca 2004 r. z udziałem ubezpieczonego było wypadkiem przy pracy w rozumieniu ustawy z dnia 30 października 2002 r. o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych. Nie ma on wpływu na ustalenie prawa do renty.

Mając na względzie zakres obu spraw, Sąd Apelacyjny uznał, że nie zachodzi w nich tożsamość sporu.

W konsekwencji, na mocy art. 410 k.p.c., Sąd Apelacyjny odrzucił skargę W.P. jako nieopartą na ustawowej podstawie wznowienia.

Zażalenie na postanowienie Sądu Apelacyjnego w (...) z 22 maja 2019 r. wniósł W. P., reprezentowany przez pełnomocnika z urzędu, zarzucając naruszenie

przepisów postępowania, w szczególności: art. 233 § 1 k.p.c. przez zaniechanie wszechstronnego rozważenia zebranego materiału dowodowego, prowadzące do sprzeczności istotnych ustaleń Sądu z treścią tego materiału, jak również przekroczenie przez Sąd prawa swobodnej oceny dowodów:

(-) w związku z art. 403 § 2 k.p.c. przez ustalenie, że prawomocny wyrok Sądu Okręgowego w G. z 21 listopada 2018 r. (sygn. akt VIII Pa (...)) nie dotyczy tego samego stosunku prawnego co sprawa, której dotyczy skarga o wznowienie – gdy tymczasem wspomniany wyrok stanowi środek dowodowy, który może mieć wpływ na wynik sprawy, a z którego strona nie mogła skorzystać w poprzednim postępowaniu;

(-) w związku z art. 401 pkt 1 k.p.c. przez uznanie, że w sprawie nie został spełniony względem skarżącego warunek niemożliwości zgłoszenia wniosku o wyłączenie sędziego, gdy tymczasem wniosek ten finalnie nie został rozpoznany merytorycznie z przyczyn niezależnych od skarżącego.

Składający zażalenie wniósł o uchylenie zaskarżonego postanowienia oraz o przyznanie kosztów nieopłaconej pomocy prawnej świadczonej skarżącemu z urzędu, według norm przepisanych. Pełnomocnik oświadczył, że koszty te nie zostały zapłacone ani w całości, ani w części.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zażalenie okazało się uzasadnione i z tej przyczyny zostało uwzględnione, choć nie wszystkie argumenty skarżącego można podzielić.

Skarżący oparł skargę o wznowienie postępowania na dwóch podstawach.

1. Pierwsza dotyczyła nieważności postępowania przed Sądem Apelacyjnym w sprawie zakończonej prawomocnym wyrokiem z 14 czerwca 2018 r. (III AUa (...)), ponieważ w rozpoznaniu sprawy w postępowaniu apelacyjnym oraz w wydaniu zaskarżonego wyroku brała udział delegowana SSO B. T., która była również na pewnym etapie postępowania przed Sądem Okręgowym w K. jako Sądem pierwszej instancji sędzią sprawozdawcą w sprawie X U (...).

Zgodnie z art. 401 pkt 1 k.p.c. można żądać wznowienia postępowania z powodu nieważności, jeżeli w składzie sądu uczestniczyła osoba nieuprawniona albo jeżeli orzekał sędzia wyłączony z mocy ustawy, a strona przed uprawomocnieniem się wyroku nie mogła domagać się wyłączenia.

Skarżący powołuje się na przesłankę nieważności związaną z orzekaniem w składzie Sądu drugiej instancji sędziego wyłączonego z mocy ustawy, co miałyby dotyczyć SSO B. T. delegowanej do orzekania w Sądzie Apelacyjnym, ponieważ brała ona udział w rozpoznawaniu sprawy w pierwszej instancji (jednak nie wydała orzeczenia zaskarżonego następnie apelacją do Sądu Apelacyjnego). Skarżący nie ma w tym przypadku racji, ponieważ z mocy ustawy wyłączony jest sędzia, który w instancji niższej brał udział w wydaniu zaskarżonego orzeczenia (art. 48 § 1 pkt 5 k.p.c.), a nie sędzia, który na jakimś etapie postępowania w niższej instancji wydawał orzeczenia dotyczące kwestii formalnych, prowadził rozprawy, wydawał postanowienia dowodowe. Instytucja wyłączenia sędziego z mocy ustawy od orzekania z przyczyn przewidzianych w art. 48 § 1 pkt 5 k.p.c. (gdy sędzia w instancji niższej brał udział w wydaniu zaskarżonego orzeczenia) ma na celu zapobieżenie sytuacji, w której sędzia miałby kontrolować swoje własne rozstrzygnięcia wydane w instancji niższej. Przez wzięcie przez sędziego udziału w wydaniu zaskarżonego orzeczenia rozumie się uczestniczenie sędziego w składzie sądu, który wydał to orzeczenie. Nie stanowi takiej podstawy prowadzenie postępowania w sprawie przed sądem niższej instancji na pewnym etapie jej rozpoznawania, jednak bez ostatecznego jej zakończenia wydaniem orzeczenia podlegającego następnie merytorycznej ocenie przez sąd wyższej instancji w ramach rozpoznawania apelacji. Wzięciem przez sędziego udziału w wydaniu zaskarżonego orzeczenia nie jest natomiast uczestniczenie sędziego w poszczególnych czynnościach procesowych poprzedzających wydanie tego orzeczenia (por. wyrok Sądu Najwyższego z 19 lutego 2014 r., V CSK 189/13, LEX nr 1436183). SSO B. T. nie wydała wyroku w sprawie X U (...). Zakończyła rozpoznawać tę sprawę w 2014 r. (ostatnia podjęta przez nią czynność sądowa jest datowana na 31 października 2014 r. – k. 431 akt X U (...)). Następnie sprawę przejęła inna sędzia (por. postanowienie z 24 listopada 2014 r. – k. 438 akt X U

(...)). Wreszcie sprawę przydzielono do referatu sędzi J. B. (zarządzenie z 1 marca 2015 r. – k. 461 akt X U (...)). Wyrok wydała 2 listopada 2017 r. SSO J. B.

Należało ostatecznie stwierdzić, że w wydaniu zaskarżonego wyroku Sądu Apelacyjnego w (...) z 14 czerwca 2018 r. (w sprawie III AUa (...)) nie brała udziału sędzia wyłączona z mocy ustawy. Podstawa wznowienia wynikająca z art. 401 pkt 1 k.p.c. nie została potwierdzona. Gdyby tylko ona stanowiła podstawę wznowienia, należałoby skargę odrzucić.

2. Zgodnie z art. 403 § 2 k.p.c. można również żądać wznowienia w razie późniejszego wykrycia prawomocnego wyroku, dotyczącego tego samego stosunku prawnego, albo wykrycia takich faktów lub środków dowodowych, które mogłyby mieć wpływ na wynik sprawy, a z których strona nie mogła skorzystać w poprzednim postępowaniu.

Skarżący powołał się na wydanie przez Sąd Okręgowy w G. wyroku z 21 listopada 2018 r. (czyli w kilka miesięcy po wydaniu przez Sąd Apelacyjny w (...)) zaskarżonego skargą o wznowienie wyroku z 14 czerwca 2018 r.) w sprawie VIII Pa (...)z powództwa W. P. przeciwko Spółce Restrukturyzacji K. S.A. w B. o ustalenie wypadku przy pracy. Wyrokiem tym Sąd Okręgowy ustalił, że „zdarzenie, któremu uległ powód w czasie pracy w K. W. K. (...) w R. w dniu 31 marca 2004 roku, jest wypadkiem przy pracy”.

Można zgodzić się z Sądem Apelacyjnym, który w zaskarżonym postanowieniu z 22 maja 2019 r. o odrzuceniu skargi o wznowienie postępowania stwierdził, że prawomocny wyrok w sprawie z zakresu prawa pracy o ustalenie wypadku przy pracy nie dotyczy tego samego stosunku prawnego co wyrok w sprawie z zakresu ubezpieczeń społecznych o prawo do renty z tytułu niezdolności do pracy w związku z wypadkiem przy pracy. Wyrok w sprawie z zakresu prawa pracy (prowadzonej przeciwko pracodawcy lub byłemu pracodawcy z powództwa pracownika poszkodowanego w wyniku wypadku) dotyczy ustalenia, czy określone zdarzenie było wypadkiem przy pracy, a zatem czy spełniało warunki (elementy konstrukcyjne) wypadku przy pracy w rozumieniu art. 3 ust. 1 ustawy z dnia 30 października 2002 r., o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych, w szczególności, czy było to nagłe zdarzenie wywołane przyczyną zewnętrzną powodujące uraz lub śmierć, które nastąpiło w związku z

pracą. Ustalenie, że zdarzenie było wypadkiem przy pracy, otwiera pracownikowi drogę do dochodzenia roszczeń przeciwko pracodawcy lub byłemu pracodawcy (np. uzupełniających roszczeń odszkodowawczych, dla których podstawę stanowią przepisy Kodeksu cywilnego). Z kolei wyrok w sprawie z zakresu ubezpieczeń społecznych (prowadzonej przeciwko organowi rentowemu, który wydał decyzję w sprawie ewentualnych uprawnień ubezpieczonego do świadczeń z ubezpieczenia wypadkowego związanych z wypadkiem przy pracy) dotyczy spełnienia ustawowych przesłanek przyznania ubezpieczonemu świadczeń przewidzianych ustawą o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych (w tym renty z tytułu niezdolności do pracy dla ubezpieczonego, który stał się niezdolny do pracy wskutek wypadku przy pracy). Relacje prawne łączące poszkodowanego w wypadku przy pracy pracownika (ubezpieczonego) z pracodawcą (byłym pracodawcą) oraz z organem rentowym trudno uznać za „ten sam stosunek prawny”. Są to różne stosunki prawne podmiotowo i przedmiotowo.

W rozpoznawanej sprawie „wykrycie” przez skarżącego prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w G. z 21 listopada 2018 r. w sprawie VIII Pa (...) o ustalenie wypadku przy pracy nie było zatem wykryciem wyroku dotyczącego tego samego stosunku prawnego. W tym zakresie można przyznać Sądowi Apelacyjnemu rację.

Jednak prawomocny wyrok Sądu Okręgowego w G. z 21 listopada 2018 r. wydany w sprawie VIII Pa (...) o ustalenie wypadku przy pracy nie może być zignorowany w kontekście przesłanek wznowienia postępowania przewidzianych w art. 403 § 2 k.p.c.

Prawomocny wyrok sądu ma z pewnością znaczenie dowodowe. Można więc przyjąć, że skarżący, powołując się na wydanie tego wyroku, opiera skargę o wznowienie postępowania na późniejszym wykryciu takich faktów lub środków dowodowych, które mogłyby mieć wpływ na wynik sprawy, a z których strona nie mogła skorzystać w poprzednim postępowaniu. Tym faktem (prawotwórczym) oraz dowodem (z dokumentu urzędowego) jest prawomocny wyrok Sądu Okręgowego w G. z 21 listopada 2018 r. wydany w sprawie VIII Pa (...) o ustalenie wypadku przy pracy. Skarga jest zatem oparta na ustawowej podstawie wznowienia – skarżący powołuje się na wyrok innego sądu wydany w innej sprawie, który nie ma

charakteru prejudykatu (nie przesądza w sposób niebudzący dyskusji, że skarżącemu przysługuje renta z tytułu niezdolności do pracy w związku z wypadkiem przy pracy), jednak wiąże każdy sąd w rozumieniu art. 365 k.p.c. Zgodnie z tym przepisem orzeczenie prawomocne wiąże nie tylko strony i sąd, który je wydał, lecz również inne sądy oraz inne organy państwowe i organy administracji publicznej. To związanie polega w tym przypadku na tym, że z chwilą wydania przez Sąd Okręgowy w G. prawomocnego wyroku z 21 listopada 2018 r. w sprawie VIII Pa (...) o ustalenie wypadku przy pracy nie może już być kwestionowane, że w dniu 31 marca 2004 r. skarżący uległ wypadkowi przy pracy w rozumieniu art. 3 ust. 1 ustawy z dnia 30 października 2002 r. o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych. Skarga o wznowienie postępowania podlega odrzuceniu na podstawie art. 410 § 1 k.p.c., jeżeli została wniesiona po upływie przepisanej terminu, jest niedopuszczalna lub nie została oparta na ustawowej podstawie wznowienia. Skarga o wznowienie postępowania wniesiona przez skarżącego – w części, w jakiej została oparta na podstawie wznowienia przewidzianej w art. 403 § 2 k.p.c. – została wniesiona w terminie (prawomocny wyrok, na który powołuje się skarżący, został wydany 21 listopada 2018 r., skarżący powołał się na ten wyrok w piśmie z 6 stycznia 2019 r., termin z art. 407 § 1 k.p.c. został zachowany), jest dopuszczalna (art. 400 k.p.c. nie ma zastosowania) i została oparta na ustawowej podstawie wznowienia (w postaci późniejszego wykrycia takich faktów lub środków dowodowych, które mogłyby mieć wpływ na wynik sprawy, a z których strona nie mogła skorzystać w poprzednim postępowaniu). Skarżący nie mógł skorzystać z tego nowego faktu oraz dowodu w postępowaniu zakończonym wyrokiem Sądu Apelacyjnego z 14 czerwca 2018 r. (w sprawie III AUa (...) o rentę), skoro wyrok Sądu Okręgowego w G. z 21 listopada 2018 r. (w sprawie VIII Pa (...) o ustalenie wypadku przy pracy) został wydany później.

Odrzucenie skargi o wznowienie postępowania na podstawie art. 410 § 1 k.p.c. było zatem nietrafne.

Uchylenie zaskarżonego postanowienia o odrzuceniu skargi o wznowienie postępowania nie oznacza, że w ocenie Sądu Najwyższego skarżący spełnia warunki konieczne do przyznania mu renty z tytułu niezdolności do pracy w związku

z wypadkiem przy pracy (to musi przesądzić Sąd Apelacyjny przy ponownym rozpoznaniu skargi o wznowienie postępowania, uwzględniając w podstawie faktycznej swojego orzeczenia wydanie wyroku Sądu Okręgowego w G. z 21 listopada 2018 r. w sprawie VIII Pa (...) o ustalenie wypadku przy pracy). Uchylenie zaskarżonego postanowienia ma tylko to znaczenie, że zdaniem Sądu Najwyższego istnieją podstawy do wznowienia postępowania przez Sąd Apelacyjny i rozpoznania sprawy na nowo w granicach wznowienia (art. 412 § 1 k.p.c.), co może zakończyć się również oddaleniem skargi o wznowienie po ponownym rozpoznaniu sprawy (art. 412 § 2 k.p.c.), jednak już z uwzględnieniem w sposób niebudzący wątpliwości, że skarżący uległ 31 marca 2004 r. wypadkowi przy pracy.

Z tych przyczyn orzeczono jak w sentencji na podstawie art. 394¹ § 2 i 3 k.p.c. w związku z art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. Ponieważ zarówno zaskarżone postanowienie zostało wydane przed zmianą art. 394¹ k.p.c. wynikającą z ustawy z dnia 4 lipca 2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2019 r., poz. 1469), zmieniającej ten przepis z dniem 7 listopada 2019 r., jak i zażalenie zostało wniesione przed tą nowelizacją Kodeksu postępowania cywilnego, należało przyjąć, że na postanowienie sądu drugiej instancji odrzucające skargę o wznowienie postępowania przysługuje zażalenie (na podstawie obowiązującego przed 7 listopada 2019 r. art. 394¹ § 2 k.p.c., uchylonego w wyniku tej nowelizacji).

O kosztach nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej skarżącemu z urzędu powinien orzec Sąd Apelacyjny po rozpoznaniu skargi o wznowienie postępowania w orzeczeniu kończącym postępowanie w tej sprawie.